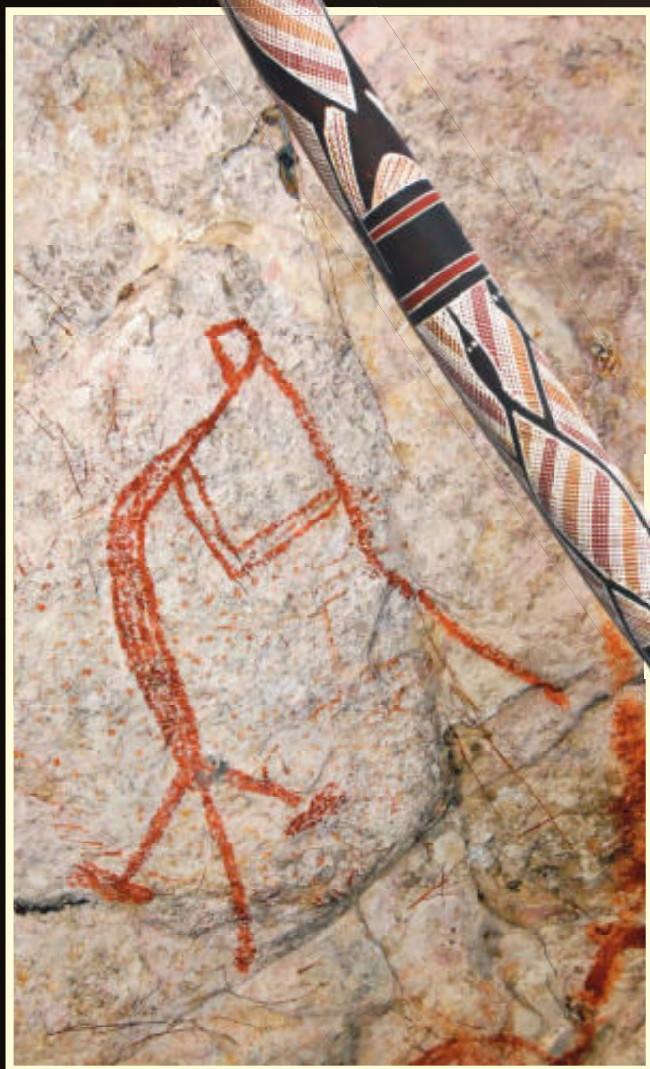

De Yolgnu van Noordoost-Arnhemland, Australië (deel 2)

De didgeridoo

Veel mensen kennen de didgeridoo als 'het' blaasinstrument van 'de' aboriginals. Maar dit is niet geheel correct, net zo min als de doedelzak 'het instrument' is van 'de' Europeaan. Waar ik in mijn vorige artikel de geschiedenis en cultuur van de Yolngu besprak, zal het in dit stuk gaan over de traditionele didgeridoo.

Rotstekening van man met didgeridoo, Arnhemland. bron Jon Connell 2007, Flickr

Het oorspronkelijke verspreidingsgebied van de didgeridoo beperkte zich aanvankelijk tot het noorden en noordwesten van Australië. Pas na de kolonisatie (vanaf eind 18e eeuw) verbreedde het instrument zich over de rest van het continent.

Tegenwoordig hebben vele aborigine groepen in de rest van Australië het instrument geadopteerd en draagt het bij aan het ontwikkelen van een hernieuwde identiteit en traditie. De oorspronkelijke traditie is na de kolonisatie goeddeels verloren gegaan. De eerste rotsschilderingen waarop de didgeridoo wordt afgebeeld werden zo'n 2500 jaar geleden gemaakt. Hieruit concluderen etnomusicologen dat het instrument niet ouder is dan 3000 jaar. De vaak gebruikte claim dat de didgeridoo het oudste instrument van de wereld is, gaat dus waarschijnlijk niet op. Het woord 'didgeridoo' is een onomatopée (red.: een woord dat de klank van een geluid nabootst) en heeft geen traditionele oorsprong.

1. Barryuwa Mununggurr doet een aantal checks om te kijken of er een goed instrument in dit boompje zit.
2. De gekapte boompjes om didgeridoo's van te maken na een dag in het bos met Burrngupurrngu Wunungmurra.
3. Burrngupurrngu haalt de bast van een net geogst boompje af.
4. Duwarrwarr Marika beschildert een yidaki.

Het maken

In feite is de didgeridoo niets meer dan een door termieten (*Mastothermes darwienensis*) leeggegeten Eucalyptus boompje (*Eucalyptus sp.*). Maar het juiste boompje vinden en vervolgens de bast en het hout dusdanig bewerken zodat er een mooi stabiel instrument ontstaat, is een vak apart.

Het begint bij het kennen van het landschap en weten waar de termieten zich ophouden. Vervolgens gaat men op zoek naar bomen die sporen van vraat vertonen. Dit kan men onder andere zien aan de bast. Heeft men een geschikt boompje gevonden, dan slaat men met een zwaar voorwerp tegen de boom. Als

het goed is hoor je een geluid dat aangeeft dat het stammetje hol is. Vervolgens schilt men wat bast weg, halverwege het beoogde instrument en tikt men met de vinger tegen de stam. Zo kan men ook hier horen of het boompje hol is. Als het ernaar uitziet dat er wel eens een didgeridoo in de boom schuil zou kunnen gaan, kapt men het boompje. Vervolgens volgen er nog wat checks, zoals het controleren op gaten en of het instrument van mondstuk tot eind goed hol is.

Daarna wordt de bast eraf gehaald en eventueel overtollig spinhout verwijderd. Eigenlijk is het instrument dan klaar en kan het eventueel, met okers, beschilderd worden.

Verschillende didgeridoo's

Van de ruim 500 soorten Eucalyptus zijn er slechts een 5-tal geschikt voor het maken van didgeridoo's: Stringy-bark, Woolly-but, Yellowbox, Boxwood, en Bloodwood. Ook zijn er instrumenten bekend die gemaakt zijn van de schroefpalm (*Pandanus sp*) en van een inheemse bamboesoort (*Bambusa arnhemica*).

De meeste didgeridoo's worden gemaakt van bomen van tussen de 6 en 20 jaar oud. Dit hangt af van welk type instrument men nodig heeft. De verschillende taalgroepen van de Yolngu kennen een grote variëteit aan instrumenten. Welk instrument voor welke gelegenheid gebruikt wordt is o.a. afhankelijk van de clan, de verwantschap, de gelegenheid en niet te vergeten om welk deel van de kosmos het gaat: Dhuwa of Yirritja. De begrippen Dhuwa en Yirritja zijn vergelijkbaar met Yin en Yang (voor uitleg zie deel 1 in *Tribale kunst 2020-1*). Gaat het bijvoorbeeld om de begrafenis van een Dhuwa persoon en ben je zelf Yirritja en is het jouw taak om het Yirritja deel te begeleiden, dan kies je het daarbij passende type didgeridoo.

Speelwijze

In principe is het instrument een soort versterker

Een Lambilpil gebruikt door de Redflag Dancers op tour, verzameld in 2006, lengte 102 cm.

De Mago van Davld Ylrrindili verzameld in de jaren '90 in Ramingining (Centraal Noord Australië, lengte 175 cm.

Gebruikte Yidaki van Djuwakan #2 Marika, van de Rirratjingu clan, verzameld in 2016, lengte 126,5 cm.

De verschillende taalgroepen van de Yolngu kennen een grote variëteit aan instrumenten

Een Marrluk uit de omgeving van Wadeye (Port Keats) verzameld rond 1990, lengte 132 cm.

De Mago van Mickey Hall uit de omgeving van Beswick (Zuidwest-Arnhemland), verzameld rond 2000, lengte 130 cm.

Yidaki van Narritjin Maymurruru van de MangGalilli clan, verzameld in 1968 in Yirrkala, lengte 142 cm.

De tape is aangebracht om scheuren af te sluiten.
#2 betekent dat er iemand anders is met de zelfde naam.

Alle didgeridoo's privécollectie M. Teijgeler

Het verschil in de muziek wordt sterk beïnvloed door de taal die de bespeler van de didgeridoo spreekt.

Luister hier naar de verschillende muziekstijlen.

van de ritmes die men erin zingt. Hierbij wordt gebruik gemaakt van de stem, de tong en de lipspanning.

Het verschil in de muziek wordt dus sterk beïnvloed door de taal die de bespeler spreekt.

Een 'bandje' bestaat vaak uit meerdere zangers, die zichzelf veelal begeleiden met slaghoutjes of 'clap-sticks', dansers en slechts een didgeridoo-speler. De didgeridoo wordt voornamelijk gebruikt als dansbegeleidings-instrument net zoals de djembe bij de Malinke in West-Afrika.

Op zich is de didgeridoo binnen de cultuur en de muziek niet eens zo heel belangrijk. Mocht de didgeridoo-speler ziek zijn en er is geen vervan-

Kinderen met een didgeridoo en clap-sticks.

ger, dan kan de ceremonie vaak gewoon doorgaan. Het gewicht van de muziek zit hem namelijk in de zang en in de clap-sticks.

Men kent strikt ceremoniële en openbare muziek.

Binnen de ceremoniële context staan de ritmes over het algemeen vast.

Vaak gaan de ceremonies over het bevestigen van de relatie tussen de mensen en hun omgeving. Maar ook besnijdenissen en begrafenissen zijn binnen de cultuur van de Yolngu belangrijke gelegenheden die meerdere dagen kunnen duren.

Men kent hele eposen over reizen van de voorouderlijke wezens en elk deel van deze vertelling heeft meerdere hoofdstukken.

Een traditionele didgeridoo-speler kent alle partituren en heeft dus een complete encyclopedie in zijn hoofd. Vaak niet

alleen van de muziek van zijn eigen clan, maar ook van die van zijn moeder, vader enzovoort. Sommige verhaallijnen overschrijden zelfs het taalgebied. Didgeridoo-spelers met al deze kennis trekken geregeld als een troubadour door heel Arnhemland. De openbare muziek handelt meer over het dagelijks leven en is vooral ter vermaak. Zo is er een CD met de titel Gurrumurru van het Mulka project verschenen van de Dhalwangu (een Yolngu-clan) waar onder andere drank, roken, kaarten en ruzie maken wordt bezongen.

Muziekstijlen

Muzikaal gezien worden er grofweg drie hoofdstijlen erkend: Wangga, Gunborrk en Bunggul. Deze zijn in de jaren '60 beschreven door de etnomusicologen Alice Moyle en Trevor A. Jones.

Wangga In het westelijk deel van het verspreidingsgebied vindt men de Wangga-stijl. Deze stijl kenmerkt zich door eenvoudige, repetatieve ritmes. Vocalen en trompettonen worden hier niet gebruikt.

Instrumenten uit dit gebied zijn doorgaans eenvoudig van bouw en werden oorspronkelijk, meestal, niet beschilderd. De algemeen geaccepteerde verzamelnamen voor dit

instrument zijn Marrluk (in de omgeving van Wadeye) en Kenbi (in de regio Kimberley).

Dit type instrument wordt uitsluitend tijdens openbare gelegenheden gebruikt. Binnen besloten ceremonies is het instrument absent.

Gunborrk De tweede stijl noemt men Gunborrk en wordt gespeeld in Zuidwest- en Centraal-Noord-Arnhemland. De ritmes zijn hier al een stuk complexer en in het noordelijk gedeelte van het verspreidingsgebied worden lang aangehouden trompettonen verwerkt in de ritmes. De instrumenten uit dit gebied zijn meestal cilindrisch van vorm.

De verzamelnaam voor deze groep instrumenten is Mago. Het instrument wordt gebruikt voor zowel openbare ceremonies alsmede bij strikt besloten, sacrale ceremonies.

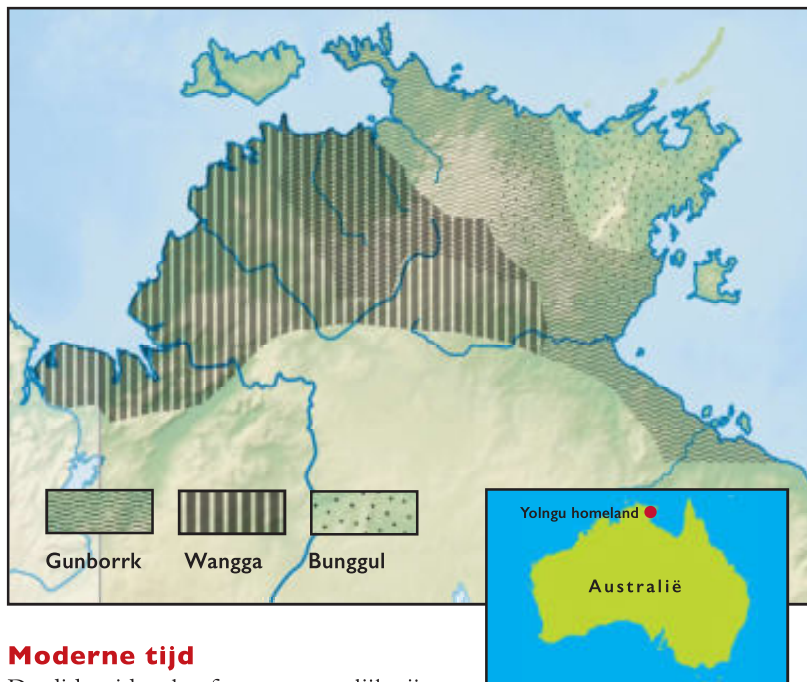
Bunggul is de derde en meest complexe stijl, hij wordt gespeeld in Noord-oost-Arnhemland.

Hoge vocalen en snelle trompettonen wisselen zich binnen de ritmes soms razendsnel af. Gezien het feit dat de ritmes hier uiterst complex zijn en het instrument een prominente plaats heeft binnen de muziek, wordt algemeen aangenomen dat Noordoost-Arnhemland de 'geboorteplaats' van het instrument is.

De meest gangbare namen voor de didgeridoo in dit gebied is Yidaki, maar ook wordt Mandapul (door de Yolngu) of Lampilpil (door de Nhundirribala) gebruikt. Yidaki zijn in principe conisch van vorm en vaak rijkelijk be-

schilderd met rarrk- of cross-hatch-motieven. De rarrk- of cross-hatch-techniek bestaat uit het kruislings aanbrengen van lijnen in een beschildering. Het is een schilderij die men voornamelijk in het Noorden van Australië, met name in Arnhemland vindt. Elk motief stelt een plaats, voorwerp, dier of plant voor. De motieven zijn clangebonden.

relatief grote industrie en voornamelijk op Bali worden didgeridoo's in enorme aantallen geproduceerd. Vaak is de kwaliteit en bespeelbaarheid van deze namaak instrumenten betreurenswaardig. Als tegenhanger van deze namaakinstrumenten ben ik

Moderne tijd

De didgeridoo heeft pas recentelijk zijn weg gevonden buiten de traditie. In 1835 werd het instrument voor het eerst beschreven en de eerste missionarissen begonnen met het verzamelen van kunst in het begin van de 20ste eeuw. Het duurde echter tot 1953 voor de eerste LP werd uitgebracht die commercieel verkrijgbaar was. En na de oprichting van de band Yothu Yindi in 1986 kwam er pas echt interesse voor de didgeridoo. Zelf ben ik tijdens een optreden van deze band, op het ParkPop Festival in 1993 besmet geraakt met het 'didgeridoo-virus'. In 2003 ondernam ik mijn eerste reis naar Arnhemland en volgde ik lessen bij o.a. de didgeridoo-speler van Yothu Yindi, Milkaingu Munnunggurr (1966-2007).

Tegenwoordig wordt het instrument gebruikt en bespeeld over de hele wereld. Het vervaardigen van didgeridoo's is een

Het verspreidingsgebied van de drie hoofdstijlen van de didgeridoo-muziek. Bron André Smit

in 2009 een online winkel begonnen in authentieke, traditionele instrumenten, gemaakt door traditionele didgeridoo-spelers.

info@mt-yidaki.com

Literatuur

Jones, T. A. (1965). *The didjeridu of the Australian Aborigine: a unique development of a common musical instrument?* Canon 17, 4.

Moyle, A. M. (1974). *North Australian Music. A Taxonomic Approach to the Study of Aboriginal Song Performance*. Unpublished Ph.D thesis, Melbourne: Monash University